

Að höggva undan sér fæturna

Engilbert Sigurðsson

Prófessor í geðlæknisfræði og yfirlæknir læknaeild Háskóla Íslands og geðsviði Landspítala

Ritstjóri og ábyrgðarmaður Læknablaðsins

engilbs@landspitali.is

Starfstækifæri lækna liggja víða, innan lands og utan. Fjöldi útskrifaðra lækna skiptir í raun litlu máli; ungir lækna munu ekki velja að starfa hér á landi nema kjör og starfsumhverfi verði sambærileg við það sem tíðkast í nágrannalöndum. Í alþjóðlegum samanburði hafa innviðir heilbrigðiskerfisins á Íslandi verið vanræktir mjög lengi og þarfnast verulegrar fjárfestingar eigi heilbrigðisþjónustan að ráða við vaxandi verkefni sín á næstu árum.¹

Nýr kjarasamningur kveikti vonir í brjóstum margra um að fleiri lækna myndu snúa aftur heim til starfa. Það hefur gengið eftir í sumum sérgreinum en alls ekki öllum og heilbrigðisþjónusta hér á landi stendur víða tæpt um þessar mundir vegna skorts á sérfræðilæknum. Þá er óásættanlegt að kostnaðarauki vegna vakta lækna á Landspítala frá og með 1. janúar 2016 í nýjum kjarasamningi sé ekki enn fjármagnaður af ríkinu nema að hálfu leyti. Samkvæmt útreikningum hagdeildar Landspítala og lækna í samninganefnd Læknafélags Íslands verður kostnaðurinn að minnsta kosti tvöfalt meiri en þær 400 milljónir sem spítalanum hefur verið úthlutað vegna þessa liðar samninganna. Nýlega mætti formaður fjárlaganefndar á opinn fund með læknum á Landspítala og fullyrta að kjarasamningurinn yrði fjármagnaður að fullu. Nú ríður á að hún standi við orð sín fyrir lok fjárlagagerðar í desemberbyrjun. Skynsamlegt væri að formaðurinn kallaði þegar eftir útreikningum samninganefndar ríkisins svo að Alþingi geti látið yfirfara þá. Önnur leið væri að biðja Ríkisendurskoðun um að fara yfir málið. Enn skeikar mörg hundruð milljónum þrátt fyrir óbilgjarna kröfu framkvæmdastjórnar Landspítala um breytingar á vaktalínunum og yfir-

vinnu í sparnaðarskyni með tilheyrandi launalækkun lækna um næstu áramót. Ljóst er að verði fyrirsjáanleg útgjöld vegna þessarar reiknivillu ekki bætt í fjárlögum þá þarf að skerða þjónustu spítalans. Verði það ekki gert er óhjákvæmilegt að kostnaður við nauðsynlega vaktþjónustu mun leiða til rekstrarhalla.

Nýleg ákvörðun ríkissaksóknara um að kæra hjúkrunarfræðing fyrir manndráp af gáleysi er þó líklega mesta öryggisógn sjúklinga og heilbrigðisstarfsmanna hér á landi um þessar mundir. Eins og fram hefur komið í fjölmiðlum var hjúkrunarfræðingurinn að sinna störfum sínum á gjörgæslu undir gífurlegu álagi á langri aukavakt. Ákvörðunin grefur undan öryggismenningu sem hefur verið í örri þróun á spítalanum á síðustu árum. Góðar fyrirmyndir er að finna hjá flugmönnum þar sem haft er í öndvegi að greint sé frá mistökum til að unnt sé að læra af þeim og koma í veg fyrir að þau endurtaki sig.

Andstöðu lækna og heilbrigðisstarfsmanna við áform um sameiningu Ríkisspítala og Sjúkrahúss Reykjavíkur árið 1999 var mætt með lofordum um að byggt yrði yfir hinn sameinaða spítala á innan við áratug. Þannig yrði þjónusta við sjúklinga og aðstaða starfsmanna bætt í nýju húsnæði og hlutverk spítalans sem kennslu- og vísindastofnunar eft. Nú, 15 árum síðar, bólar ekki á efndum. Á sama tíma hefur þjónustugeta íslensks heilbrigðiskerfis skerast í hlutfalli við niðurskurð og vaxandi þörf fyrir þjónustu, eins og kemur fram í nýlegri skýrslu Legatum-stofnunarinnar.² Í sömu skýrslu var Ísland í öðru sæti undir liðnum heilsa og heilbrigðiskerfi árið 2010 í samanburði við þjóðir heims, en hafði fallið niður í 18. sæti árið 2015. En þjóðinni fjölgar og þeim sem þurfa á mikilli heilbrigðisþjónustu að halda fjölgar enn hraðar, svo sem öldruðum og hælisleitendum.

Embætti landlæknis vann skýrslur um stöðu mála og þörf á úrbótum á lyflækningsviði og geðsviði Landspítala á síðasta ári sem sýna vel þörfina á endurbótum á húsnæði sem hægt er að nýta nú þegar til úrbóta á öryggi sjúklinga og starfsmanna.³ En hver ber ábyrgðina þegar fagfólk skortir til að taka forfallavaktir eða þegar rúm vantar til innlagna og sjúklingar bíða

klukkustundum saman eftir að komast af bráðamóttöku á legudeildir; eru það vakt-hafandi lækna og hjúkrunarfræðingar, millistjórnendur, framkvæmdastjórnar og forstjórnar Landspítala eða eru það nefndarmenn fjárlaganefndar og formenn stjórnarflokka síðustu 15 ára? Svári hver fyrir sig. Í nýlegri könnun Capacent-Gallup settu 90% svarenda úrbætur í heilbrigðismálum í fyrsta sæti.⁴ Það verður spennandi að sjá hvaða stjórnmalaflokkar ná að bregðast við eindregnum óskum almennings um úrbætur nú þegar aðeins rúmt ár er til kosninga.

Á seinni hluta þessa árs hafa vonir um betri tíð dvínað hjá mörgum læknum vegna skorts á fjármögnun kjarasamninga og tafar á byggingu nýs spítala. Þrátt fyrir táknaða og gleðilega skóflustungu að nýju sjúkrahótel Landspítala hinn 11. nóvember skortir enn á traust, öryggi og ekki síst framtíðarsýn í heilbrigðiskerfinu, eins og heilbrigðisráðherra benti sjálfur á nýlega.⁵ Vel stæð þjóð með afgang á fjárlögum á ekki að sætta sig við heilbrigðiskerfi sem sífellt berst í bökkum. Helstu áskoranir ríkisstjórnarinnar í fjármálum eru svo að segja í hófn og ferðamenn flykkjast til landsins. Nýtum það til að gera betur. Formenn stjórnarflokka heyrta vitaskuld hávært ákall almennings um úrbætur. Þess vegna hlýtur að mega treysta því að þeir styðji í verki uppbyggingu þjónustunnar. Ekki er seinna vænna eftir eyðimerkuröngungu viðvarandi hagræðingar og niðurskurðar sem spannar brátt aldarfjórðung.

Heimildir

1. visir.is/islenskt-heilbrigðiskerfi-i-fallbarattu---baetum-um-betur/article/2015151118749 - nóvember 2015.
2. vb.is/frettir/island-fellur-um-eitt-saeti-velmegnunar-listanum/122204/?fb_action_ids=10206248417946910&fb_action_types=og.recommends - nóvember 2015.
3. landlaeknir.is/um-embattid/frettir/frett/item24656/Uttekir-a-Landspitala - nóvember 2015.
4. [Capacent-Gallupkonnun kynnt á Mbl.is 14.9 2015](http://Capacent-Gallupkonnun) mbl.is/frettir/innlent/2015/09/14/heilbrigðismalin_i_fyrsta_saeti/ - nóvember 2015.
5. mbl.is/frettir/innlent/2015/09/22/engin_stefnumotun_i_heilbrigðismalum/ - nóvember 2015.

Destabilising the foundations of health and safety

Engilbert Sigurðsson
Professor of Psychiatry and Consultant Psychiatrist,
University of Iceland and Landspítali University Hospital
Editor-in-Chief of The Icelandic Medical Journal